

Mothers' perceptions of "good enough mother" indicators: a grounded theory study

Hassan Gharibi*¹ Afshin Salahian² | Somaieh Khosrawi³ | Aram Naderian⁴

1. Assistant Professor, Department of Psychology, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. Email: h.gharibi@uok.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Psychology, PayamNoor University, Sanandaj, Iran.

Email: salahian2020@gmail.com

3. Master of Educational Psychology, Secretary of Education, Baneh, Iran. Email: hassan@pnu.ac.ir

4. Master of Educational Psychology, Secretary of Education, Marivan, Iran. Email: aramhany65@gmail.com

Volume info

Vol. 21
Series: 74
Spring 2026

Article Type

Research Paper

Article History

Received:
07 April 2024

Revised:
04 October 2024

Accepted:
20 September 2025

Published:
21 April 2026

ISSN – E-ISSN

ISSN: 2645-4955

E-ISSN: 2645-5269

Abstract

The present study was conducted with the aim of explaining to mothers the concept of a good enough mother in the mothers of Bane city. The current research method is a qualitative type of grounded theory data. The subject of this research was all the mothers with children in Baneh city in 1402, which according to the qualitative method of selecting the sample size in a targeted manner and sampling continued until reaching theoretical saturation. The data collection tool was interview. In order to identify the mother components well enough, thematic analysis approach was used. All statistical analyzes were performed in the qualitative section with the help of NVivo8 software. The results showed that a total of 135 primary classes were identified. The concepts extracted in the case indicated that the mother was good enough, according to mothers, having the ability to consult and talk, honesty, and having mothering and parenting skills. The mother has good enough behavioral and verbal limits. The results showed that the good enough mother is decisive, kind, manager and caring person. In addition, the mother pays special attention to the child's physical, cognitive, psychological, social, cultural and economic development. The results indicated that mothers' way of conceptualizing mother is good enough and their way of giving meaning in this case is more centered around concrete matters and meeting physiological needs and objective care of children, and relational and psychological areas are not seen much.

Keywords : Good enough mother, Theme analysis, Baneh, Grounded theory

Cite this Paper: Gharibi 'H, Salahian 'A, Khosrawi ' S & Naderian 'A. (2026). Mothers' perceptions of "good enough mother" indicators: a grounded theory study. Journal of The Women and Families Cultural-Educational. 21(74), 93-109

Publisher:
Imam Hossein University.

The Author(s).

ادراک مادران از شاخص‌های "مادر به اندازه کافی خوب": مطالعه‌ای با رویکرد داده‌بنیاد

حسن غریبی^{۱*} | افشین صلاحیان^۲ | سمیه خسروی^۳ | آرام نادریان^۴

Email: zahraalibakhshi@pnu.ac.ir

Email: salahian2020@gmail.com

Email: hassan@pnu.ac.ir

Email: aramhany65@gmail.com

۱. استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

۲. استادیار، گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۳. کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، معلم آموزش و پرورش، بانه، ایران

۴. کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، معلم آموزش و پرورش، مریوان، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین مادران از مفهوم مادر به اندازه کافی خوب در مادران شهرستان بانه انجام شده است. روش پژوهش حاضر کیفی از نوع داده بنیاد (گراند تئوری) می‌باشد. مورد مطالعه این پژوهش را کلیه مادران دارای فرزند در شهرستان بانه در سال ۱۴۰۲ تشکیل دادند که با توجه به روش کیفی انتخاب حجم نمونه به صورت هدفمند و نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه بود. جهت شناسایی مؤلفه‌های مادر به اندازه کافی خوب از رویکرد تحلیل مضمون استفاده شد. کلیه تحلیل‌های آماری در بخش کیفی با کمک نرم‌افزار NVivo8 انجام گرفت. نتایج نشان داد که به صورت کلی ۱۳۵ طبقه اولیه شناسایی شدند. مفاهیم استخراج شده در مورد بیانگر این بود که مادر به اندازه کافی خوب از نظر مادران برخوردار از توانایی مشورت و گفتگو، صداقت و داشتن مهارت مادری و والدگری بود. مادر به اندازه کافی خوب دارای حدود و ثغور رفتاری و کلامی می‌باشد. نتایج نشان داد که مادر به اندازه کافی خوب شخصی قاطع، مهربان، مدیر و دلسوز است. علاوه بر این مادر به اندازه کافی خوب توجه ویژه به رشد جسمی، شناختی، روانی، اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی فرزند دارد. نتایج دلالت بر این داشت که شیوه مفهوم پردازی مادران از مادر به اندازه کافی خوب و شیوه معنادهی آنان در این مورد بیشتر حول محور امورات انضمامی و رفع نیازهای عمدتاً فیزیولوژیک و مراقبت‌های عینی از کودکان قرار دارد و ساحت رابطه‌مندی و روان‌شناختی چندان دیده نمی‌شود. **کلیدواژه‌ها:** مادر به اندازه کافی خوب، تحلیل مضمون، بانه، داده بنیاد.

سال و شماره

سال ۲۱، پیاپی: ۷۴

بهار ۱۴۰۵

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۲/۰۱

شابا چاپی و الکترونیکی

شابا چاپی: ۴۹۵۵-۲۶۴۵

الکترونیکی: ۵۲۶۹-۲۶۴۵

استناد: غریبی، حسن؛ صلاحیان، افشین؛ خسروی، سمیه؛ نادریان، آرام (۱۴۰۵). ادراک مادران از شاخص‌های "مادر به اندازه کافی خوب": مطالعه‌ای با رویکرد داده بنیاد؛ فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده؛ ۲۱(۷۴): ۹۳-۱۰۹.

نویسندگان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

OPEN ACCESS

مقدمه و بیان مسئله

با توجه به دیدگاه روان‌کاوی گفته می‌شود که ویژگی شخصیت و خصوصیات رفتاری هر فرد تا حدود زیادی به دوران کودکی فرد برمی‌گردد. طبق نظر اکثریت روانشناسان تجارب چند سال اول زندگی که غالباً در محیط خانواده اتفاق می‌افتد، زیربنای شخصیت و رفتار بعد ما را تعیین می‌کند، حتی بعضی از روانکاوان از جمله فروید معتقدند که تنها تجارب چند سال اول زندگی شخصیت فرد را شکل می‌دهد و تجارب بعدی نمی‌تواند در ساختار کلی شخصیت تغییر چندانی ایجاد کند (منادی، ۱۳۸۵). به طور معمول خانه اولین مکان برای تجربیات واقعی و معنادار کودک است (آرجوا و سانتوس^۱، ۲۰۱۹). خانواده به مثابه یک نهاد اجتماعی، عبارت است از مجموعه هنجارهای فرهنگی که به طور اجتماعی ساخته، تقسیم و مستقل می‌شوند و الگوی روابط میان اعضای گروه خانوادگی را تشکیل می‌دهند (علی‌زاده و خاکپور مرودستی، ۱۳۹۶). به عبارتی خانواده در عین حال که کوچکترین واحد اجتماعی است، مبنا و پایه هر اجتماع بزرگتری نیز است و محیطی به شمار می‌رود که کودک در آنجا چشم به جهان می‌گشاید، شخصیتش پی‌ریزی می‌شود و سعادت و شقاوت وی ریشه در آن دارد. مینوچن^۲ (۱۹۷۴) عنوان می‌کند خانواده یک واحد کل است که عناصر درون آن واحد به هم وابسته‌اند، تعاملات درون سیستم خانواده متقابل و این تعاملات برای همسانی و انطباق با یکدیگر هستند و از سوی دیگر خانواده همانند سیستم‌های اجتماعی، کوشش می‌کنند ثبات داشته و در مقابل تغییرات مقاومت کند. موقعیت اجتماعی، وضع اقتصادی آن، افکار و عقاید، آداب و رسوم، ایده‌آل‌ها و آرزوهای والدین به ویژه شیوه‌های فرزندپروری آنها در رفتار کودکان نفوذ فراوان دارد.

نفوذی که والدین می‌تواند در شخصیت و زندگی فرزندان داشته باشد، تنها محدود به جنبه‌های ارثی نیست، بلکه خانواده در آشنایی آن‌ها با زندگی اجتماعی و فرهنگ جامعه نیز نقش موثری را ایفا می‌نماید. خانواده می‌تواند ویژگی‌های مثبت و سازنده یا منفی و مخرب در فرزندان به وجود آورد. خانواده مهمترین و اصلی‌ترین عامل شناختی در تربیت و آرامش فرزندان است. در این میان نقش مادر در خانواده در ارتباط با تربیت فرزندان از پدر پررنگ‌تر است.

1. Araujo and Santos
2. Minuchin

یک از عوامل مهمی که در کیفیت رشد هیجانی، اجتماعی و تعامل سازنده فرد در آینده نقش مهمی دارد، رابطه و تعاملات بین والدین خصوصاً مادر و کودک است که بر وضعیت‌های بعدی کودک اثر گذار می‌باشد (قندابی و اردبیلی، ۱۴۰۱). مراقب اولیه که اغلب مادر است، بیشترین وقت را با کودک می‌گذراند و به این ترتیب، نقش مهمی در شکل‌گیری تجربه‌های او دارد. بنابراین، رابطه مادر و فرزند رابطه‌ای بسیار مهم و بی‌رقیب است (زمانپور، ۱۴۰۲). امروزه مادر در خانواده و تربیت فرزندان نقش بسزایی دارد. علاوه بر این ارتباط مادر با کودک، به کودک این توان را می‌دهد که بتواند به شکلی هدفمند و فعال در محیط اجتماعی و محل زندگی خود مشارکت داشته باشد (محمدی و همکاران، ۱۴۰۱).

اسلام نیز، برای مادر نقش بیشتری نسبت به پدر در سازندگی کودک قائل است. به تصریح اسلام ویژگی‌های جسمی و روحی مادر با شیر دادن به فرزند منتقل می‌شود. علوم تجربی نیز ثابت کرده است که سهم مادر در تکوین اولیه از پدر بیشتر است (طیاری پور احمدی، ۱۳۹۶). کودک شش تا نه ماه در رحم مادر قرار داشته و جسم و روح خود را از مایه‌های وجود او می‌گیرد و از جسم مادر تغذیه می‌کند.

نقشی که مادران در شکل‌گیری شخصیت کودکان دارند دارای اهمیت است و برای همه آشکار و روشن است، اما این که مادران خوب دارای چه خصوصیات و ویژگی‌های هستند و نحوه ارتباط با فرزندان‌شان به چه صورت می‌باشد، نیاز به تبیین دارد. دونالد وینی‌کات^۱ که از روانشناسان و نظریه‌پردازان مشهور در زمینه رابطه کودک با مادر است، اولین بار اصطلاح «مادر به‌اندازه کافی خوب» را به کار برد و هسته مرکزی نظریه‌اش را بر مبنای روابط اولیه مادر - کودک در نظر گرفت. به گفته «وینی‌کات» مادر به‌اندازه کافی خوب، همان مادری است که محیط را برای کودکش امن می‌کند؛ خودانگیخته و صادقانه به نیازهای کودکش پاسخ می‌دهد. مادر به اندازه کافی خوب عبارتی است که بر توانایی مادر در پرورش و مدیریت چند جانبه و واقع‌گرایانه بر مشکلات فرزندان دلالت می‌کند. میزان پائین کفایت مادر اغلب منجر به افسردگی و کاهش رضایت از نقش والدین خصوصاً مادر می‌شود (اسکندری، پوراعتماد، عسگرآباد و مظاهری، ۱۳۹۵). فشار قابل توجهی بر مادران در جامعه معاصر وجود دارد تا «مادر خوبی» باشند. ایدئولوژی‌های رقابتی و

1. Winnicott

متناقض مادری، تعاریف متفاوتی از مادر خوب بودن ارائه می‌دهند، و قضاوت در مورد مادر خوب بودن را برای زن دشوار می‌کند، اما امکان انتخاب از معیارهای مادری خوب را نیز فراهم می‌کند (کراسبی ۱، ۲۰۱۱؛ لوپتون، پدرسن، و توماس ۲، ۲۰۱۶). محققان قبلی بر چگونگی ایجاد ایدئولوژی‌های مادری توسط جامعه، رسانه‌ها، توصیه‌های والدین و حرفه مراقبت‌های بهداشتی تمرکز کرده‌اند. با این حال، تحقیقات محدودی در مورد چگونگی ساختن هویت مادر به اندازه کافی خوب توسط مادران انجام شده است. جانستون و سوانسون^۳ (۲۰۰۳) در کار خود در مورد تصویر مادری در مجلات زنان، خواستار تحقیقات بیشتری در مورد چگونگی درونی سازی یا مقاومت مادران در برابر افسانه‌های تداوم یافته در رسانه‌ها شدند. مراقبت از کودک در درجه اول مسئولیت مادر تلقی می‌شود. برای مادر، مراقبت از کودک همه چیز است، از نظر عاطفی رضایت‌بخش است، و با توصیه‌های متخصص هدایت می‌شود و نیازهای کودک مهم‌تر از نیازهای مادر است. بنابراین، ایدئولوژی فشرده مادری به یک ساختار سنتی خانگی منتهی می‌شود که پدر به عنوان نان‌آور خانه و نقش اصلی مادر در خانه است. کوپربرگ و استون^۴ (۲۰۰۸) در تحلیل خود از تصویرهای رسانه‌ای از مادران خانه‌دار نشان می‌دهند که ما شاهد ظهور یک عرفان جدید زنانه هستیم که نقش مادر را جایگزین نقش همسر می‌کند. در این زمینه نیز با تناقض‌هایی در ارتباط با نقش مادران مواجه می‌شویم. جانستون و سوانسون (۲۰۰۳) چهار ایدئولوژی مادری معاصر را شناسایی می‌کنند: سنت‌گرا، فمینیست، نوسنت‌گرا و پرورش اقتصادی. اگر چه هوش چیلد^۵ (۱۹۹۷) پیشنهاد می‌کند که مادران می‌توانند در شغل خود احساس ارزشمندی بیشتری داشته باشند تا در خانه. جانستون و سوانسون (۲۰۰۶) تا حدودی با او موافق هستند و استدلال می‌کنند که، مادران با کفایت و وضعیت کاری خود را تغییر می‌دهند و مطابق با الزامات مادری شدید، در صورت نیاز کار پاره‌وقت را برمی‌گزینند و فعلاً در جستجوی ترفیع نیستند تا در کنار داشتن شغل به وظایف مادری برسند و به بهترین شکل دو نقش مادری و شاغل بودن را مدیریت می‌کنند. مادران شاغل تمام وقت ممکن است تعاریف متفاوتی از مادر خوب نسبت به مادران شاغل پاره وقت یا مادران خانه نشین داشته

1. Crosby
2. Lupton, Pedersen & Thomas
3. Johnston & Swanson
4. Kuperberg & Stone
5. Hochschild

باشند، بنابراین منجر به آنچه استاینزر^۱ (۲۰۰۶) «جنگ‌های مادرانه» بین گروه‌های مختلف نامیده است، می‌شود. زنان برای درک مفهوم مادر خوب بودن یا مادر باکفایت به سراغ رسانه‌ها، متخصصان مراقبت‌های بهداشتی، کتابچه راهنمای والدین، مجلات، روزنامه‌ها و اینترنت می‌روند تا بتوانند این نقش مهم را به بهترین شیوه ایفا نمایند، اما در این میان تناقض‌های زیادی وجود دارد که باعث سردرگمی مادران می‌شود. از جمله اینکه با توجه به زمینه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی، ساحت یا ساحت‌هایی از وجود و تربیت کودکان بیشتر مورد توجه مادران قرار گرفته و پوشش داده می‌شود. بر همین اساس پژوهش حاضر با هدف تبیین مفهوم "مادر به اندازه کافی خوب" در مادران شهرستان بانه انجام گرفته است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر روش‌شناسی کیفی و از نوع گراند تئوری می‌باشد. یافته‌ها ابتدا کدگذاری شد، سپس مضامین و طبقات استخراج گردید. تحلیل مفاهیم شیوه‌ای در پژوهش کیفی است که بر شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوی معانی داده‌های کیفی تمرکز دارد. مضمون یا تم عنصر کلیدی در این روش است. مضمون‌ها بر ارزش‌ترین واحدهایی هستند که در تجزیه و تحلیل محتوا مد نظر قرار می‌گیرند و منظور از مضامین معنای خاصی است که از یک کلمه یا جمله یا پاراگراف استفاده می‌شود (بران و کلارک، ۲۰۱۶). مورد مطالعه در این پژوهش مادران دارای فرزند در شهرستان بانه در سال ۱۴۰۲ بودند. انتخاب حجم نمونه به صورت هدفمند و تا رسیدن به اشباع نظری نمونه‌گیری ادامه پیدا کرد و فرایند مصاحبه‌ها در تعداد ۲۴ مورد به اشباع نظری رسید. ویژگی‌های ورود به مصاحبه این بود که افراد داوطلبانه و با رضایت خود شرکت کنند، سن آنها بین ۲۰ تا ۵۰ سال باشد، حداقل دارای یک فرزند باشند. در صورت عدم تمایل به همکاری و تمایل به خروج از پژوهش هم آزادانه تصمیم می‌گرفتند. با مراجعه به مادران دارای درای ویژگی‌های ورود به مصاحبه در شهرستان بانه نسبت به انجام مصاحبه اقدام شده است.

ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختار یافته بود. مدت زمان هر مصاحبه بین ۴۰ تا ۵۰ دقیقه بود. نکاتی که در روند انجام مصاحبه مطرح می‌شد یادداشت می‌شد تا گاه با مرور چند باره

1. Steiner

■ ادراک مادران از شاخص‌های "مادر به اندازه کافی خوب": مطالعه‌ای با رویکرد داده بنیاد

گفتگوها، تحلیل و بررسی دقیق‌تری نسبت به دیدگاه‌های طرح شده مصاحبه شونده‌گان انجام شود. در حین مصاحبه افراد سؤال‌ها و یا ابهام‌های احتمالی خود را در مورد سؤال‌های مصاحبه و منظور دقیق پژوهش مطرح می‌کردند که پژوهش‌گر جواب مناسب را جهت رفع ابهامات ارائه می‌نمود و مصاحبه ادامه پیدا می‌کرد. همچنین در بخش کیفی این پژوهش برای بررسی روایی و پایایی تحقیق از معیارهای گویا و لینکلن (۱۹۸۹) استفاده شد:

به هنگام کدگذاری بازینی انجام شد، طبقه‌بندی یا تأیید نتایج با مراجعه به آزمودنی‌ها انجام گرفت، تأیید همکاران پژوهش گرفته شد، تحلیل موارد کیفی انجام گرفت، موارد ارجاع کفایت لازم را داشتند.

جدول ۱) کلیات و محوریت پرسش‌های مصاحبه نیمه ساختاریافته معطوف به سوال اصلی

پژوهش:

جدول ۱) سوالات مطرح شده در مصاحبه

ردیف	سوالات مطرح شده
۱	به نظر شما مادر به اندازه کافی خوب چه ویژگی‌هایی دارد؟
۲	حد و مرزها، بایدها و نبایدهای یه مادر به اندازه کافی خوب برای فرزندش چه مواردی هستند؟ حد و مرزهای ارتباطی یه مادر به اندازه کافی خوب در ارتباط با فرزندش چیست؟
۳	شما به عنوان یک مادر، مفهوم مادر به اندازه کافی خوب رو چطور درک کرده اید، چطور این مفهوم را معنا می‌کنید؟ مفهوم مادر به اندازه کافی خوب را چطور تبیین میکنید؟
۴	مادر به اندازه کافی خوب از نظر شما چه کسی است؟ یا تعریف مادر به اندازه کافی خوب چیست؟

در نهایت جهت شنا سایی چالش‌ها با محوریت مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر استفاده شده است. این کدها با محوریت باز، محوری و انتخابی بود. لازم به ذکر است در این پژوهش کلیه تحلیل‌های آماری در بخش کیفی با کمک نرم افزار NVivo8 انجام گرفته است. همچنین مراحل تحلیل مضمون شامل (آشنا شدن با داده‌ها، ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری، جست و جو و شناخت مضامین، ترسیم شبکه مضامین، تحلیل شبکه مضامین و تدوین گزارش) شدند.

یافته‌های پژوهش

در این بخش ویژگی‌های عمومی نمونه‌های مورد مطالعه در این تحقیق ذکر شده است، این ویژگی‌ها در قالب متغیرهای جنسیت، مدرک، سابقه تدریس محل کار قرار دارد.

جدول ۲: توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

ردیف	سن	تحصیلات	تعداد فرزند	وضعیت اقتصادی	شغل
۱	۲۰	لیسانس	۱	خیلی خوب	آرایشگر
۲	۳۸	فوق لیسانس	۲	خوب	معلم
۳	۳۱	دیپلم	۲	خوب	خانه‌دار
۴	۴۵	ابتدایی	۳	خوب	خانه‌دار
۵	۴۵	ابتدایی	۴	متوسط	خانه‌دار
۶	۳۷	دیپلم	۲	متوسط	خانه‌دار
۷	۴۷	ابتدایی	۴	خوب	خانه‌دار
۸	۴۷	ابتدایی	۳	خوب	خانه‌دار
۹	۲۹	دیپلم	۲	خوب	خانه‌دار
۱۰	۴۹	ابتدایی	۳	خوب	خانه‌دار
۱۱	۲۹	فوق لیسانس	۱	خیلی خوب	معلم
۱۲	۲۸	لیسانس	۲	خیلی خوب	خانه‌دار
۱۳	۳۸	ابتدایی	۳	خوب	خانه‌دار
۱۴	۲۵	لیسانس	۱	خوب	خانه‌دار
۱۵	۴۰	سیکل	۳	خوب	خانه‌دار
۱۶	۳۸	ابتدایی	۳	متوسط	خانه‌دار
۱۷	۳۵	دیپلم	۱	متوسط	منشی
۱۸	۳۸	دیپلم	۱	خیلی خوب	مغازه‌دار
۱۹	۳۳	سیکل	۴	متوسط	خانه‌دار
۲۰	۳۰	لیسانس	۱	خیلی خوب	کارمند
۲۱	۳۱	لیسانس	۲	خوب	خانه‌دار

■ ادراک مادران از شاخص‌های "مادر به اندازه کافی خوب": مطالعه‌ای با رویکرد داده بنیاد

ردیف	سن	تحصیلات	تعداد فرزند	وضعیت اقتصادی	شغل
۲۲	۲۵	لیسانس	۱	خوب	مغازه‌دار
۲۳	۳۳	دیپلم	۱	متوسط	خانه‌دار
۲۴	۳۱	دیپلم	۲	متوسط	خیاط

نتایج توصیفی بخش توصیفی پژوهش نشان داد که ۶ نفر از نمونه‌های پژوهش زیر ۳۰ سال، و ۹ نفر از نمونه‌های تحقیق ۳۰ تا ۴۰ سال، ۵ نفر از نمونه‌ها ۴۱ تا ۵۰ سال بودند. ۷ نفر دارای تحصیلات ابتدایی، ۹ نفر دارای تحصیلات سیکل و دیپلم، ۶ نفر دارای تحصیلات لیسانس و ۲ نفر از نمونه‌ها دارای تحصیلات فوق لیسانس بودند. در ادامه جدول مشخص شد که ۱۴ نفر از مادران دارای ۱ و یا ۲ فرزند و تعداد ۱۰ نفر نیز دارای ۳ فرزند و بیشتر بودند. از نظر وضعیت اقتصادی نیز ۷ خانواده دارای وضعیت اقتصادی متوسط، ۱۲ خانواده دارای وضعیت اقتصادی خوب و ۵ خانواده نیز دارای وضعیت اقتصادی خیلی خوب بودند و در نهایت از نظر شغلی نیز ۱۶ نفر از نمونه‌های پژوهش دارای شغل خانه‌داری، ۵ نفر دارای شغل آزاد و ۳ نفر نیز دارای شغل معلمی و کارمندی بودند. ابتدا به ویژگی مادر به اندازه کافی خوب پرداخته شد، ۳۸ طبقه اولیه شناسایی شدند، زیرطبقه‌ها شامل سه زیرطبقه برخورداری از توانایی مشورت و گفتگو، صداقت و داشتن مهارت مادری بود.

جدول ۲: طبقات، زیر طبقات و طبقات اولیه برای ویژگی مادر به اندازه کافی خوب

طبقات	زیر طبقات	طبقات اولیه
ویژگی مادر به اندازه کافی خوب	گفتگو و مشورت	(۱) مشورت دادن به کودک (۲) گفتگوی صحیح با کودک (۳) قانع کردن فرزند با دلیل موجه (۴) توجه به حد و مرزهای ارتباطی کافی (۵) گوش دادن با دقت و حوصله (۶) خوش‌رویی (۷) توجه مادر به نیازهای ضروری و عدم توجه به نیازهای غیرضروری فرزند (۸) توجه به جرات‌مندی و توانایی ابراز وجود فرزند (۹) احتیاط در خصوص تنبیه کودک (۱۰) تأکید بر حساب بردن فرزند از پدر (۱۱) حمایت کردن از فرزند در شرایط حساس (۱۲) درک کردن فرزند (۱۲) عدم استفاده از تنبیه بدنی. (۱۳) عدم رفتار توأم با عصبانیت. (۱۴) توجیه منطقی عمل اشتباه برای فرزند (۱۵) استفاده از روش تنبیه محروم کردن

نشریه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده

طبقات	زیر طبقات	طبقات اولیه
	صداقت و ملاحظات در ارتباط	۱۶) خوش قول بودن (۱۷) سخن گفتن با زبان شیرین (۱۸) داشتن کلام لطیف (۱۹) نشان دادن کراهت برخی اشتباهات در قالب داستان و امثال آن به کودک (۲۰) بخشنده بودن (۲۱) مهربانی (۲۲) با اقتدار بودن مادر (۲۳) فداکاری (۲۴) راستگو بودن.
	تأمل و بهره گیری از تجربه در تعامل و رفتار با کودک	۲۵) اهمیت به آیندهی فرزند (۲۶) پویایی در تعامل با فرزند (۲۷) نظارت بر روابط فرزند با دوستانش (۲۸) رسیدگی به خود از حیث ظاهر و پوشش و نظم در رابطه (۲۹) مطالعه داشتن در مورد کودکان (۳۰) توجه به عدم تکرار اشتباهات (۳۱) بازیابی و بررسی خطاهای خود و فرزند (۳۲) در نظر گرفتن حد و مرزهای ارتباطی (۳۳) عدم تحقیر و تنبیه کودک مقابل دیگران (۳۴) عدم برخورد تکانشی (۳۵) پرهیز از برخورد فیزیکی (۳۶) ساختن تجارب و خاطرات خوش (۳۷) تنبیه بدنی به صورتی که به کودک آسیب نرساند (۳۸) پیشگیری از رخدادهای نامطلوب

در این بخش که به بایدها و نبایدها و حد و مرزهای یک مادر به اندازه کافی خوب پرداخته شد، ۱۸ طبقه اولیه شناسایی شدند، زیرطبقه‌ها دو مورد حدود کلامی و حدود رفتاری را شامل شد.

جدول ۳: طبقات، زیر طبقات و طبقات اولیه برای بایدها و نبایدها و حد و مرزهای مادر به اندازه کافی خوب

طبقات	زیر طبقات	طبقات اولیه
بایدها و نبایدها و حد و مرز مادر به اندازه کافی خوب	حدود کلامی	۱) تعیین حدود ساعت برگشت به خانه (۲) تعیین چند گزینه برای انتخاب پوشش متناسب باسن (۳) اهمیت به مسأله‌ی الگوی رفتاری مادر (۴) تأکید بر صحبت کردن درست و استفاده از کلمات مناسب (۵) آموزش نه گفتن (۶) روشن کردن قوانین نانوشته اما مؤثر در زندگی کودک. (۷) پرهیز از ترجیح پسر بچه‌ها بر دختر بچه‌ها.

■ ادراک مادران از شاخص‌های "مادر به اندازه کافی خوب": مطالعه‌ای با رویکرد داده بنیاد

طبقات اولیه	زیر طبقات	طبقات
۸) توجه به تفاوت تربیت دختر و پسر (۹) پشتیبانی عملی مادر از کودک در مواقع لازم (۱۰) آموزش رفتار محبت آمیز (۱۱) آموزش میانه‌روی و تعادل در هر عمل و رفتاری. (۱۲) آگاهی از حد و حدود تعامل فرزند با دوستان (۱۳) مراقبت متناسب از سلامت فرزند در دوران بلوغ و نوجوانی (۱۴) خشک و بی‌روح نبودن (۱۵) تعیین حدود استفاده از رایانه و گوشی (۱۶) مدیریت پرخاشگری (۱۷) ممنوعیت زیرپا گذاشتن حقوق و حریم خصوصی دیگران (۱۸) اجتناب از فعالیت‌ها، تفریحات و بازی‌های خطرناک	حدود رفتاری	بایدها و نبایدها و حدو مرز مادر به اندازه کافی خوب

در این بخش در مورد اینکه مادران، مفهوم مادر به اندازه کافی خوب را چطور درک کرده اند؟ چطور این مفهوم را معنا می‌کنند؟ چطور آن را تبیین می‌کنید؟ ۲۰ طبقه اولیه شناسایی شدند و زیرطبقه‌ها شامل چهار مورد قاطع، مهربان، دلسوز و مدیر بودن، بود.

جدول ۴: طبقات، زیر طبقات و طبقات اولیه برای درک، معنا و تبیین مادر به اندازه کافی خوب

طبقات اولیه	زیر طبقات	طبقات
۱) ایجاد مرز مناسب با کودک (۲) داشتن تحمل بالا در برابر مشکلات (۳) تربیت کودک شجاع.	قاطع	مادر به اندازه کافی خوب
۴) کمک به کودک در تحصیل (۵) پیگیری وضعیت کودک از طریق پرسش از اطرافیان (۶) شیرین زبان بودن (۷) درک شرایط فرزند	مهربان	
۸) حفظ حد تعادل در سخت‌گیری و آسان‌گیری (۹) انجام وظایف مادری در حد توان خود و فرزند (۱۰) ایده‌آل‌گرا نبودن (۱۱) در اولویت اول بودن فرزند (۱۲) اجازه ندادن برای رخنه ترس در ذهن فرزند (۱۳) بروز ندادن اختلافات در حضور فرزند (۱۴) تنبیه در مواقع اشتباه.	مدیر	

نشریه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده

طبقات	زیر طبقات	طبقات اولیه
	دلسوز	۱۵) مقایسه نکردن با همسالان (۱۶) داشتن محبت کافی برای فرزند. ۱۷) اهمیت به پیشرفت (۱۸) پناهگاه کودک بودن در مسائل (۱۹) پیگیری نیازهای کودک (۲۰) دوست داشتن بی قید و شرط فرزند.

در ادامه در مورد چیستی و تعریف مادر به اندازه کافی خوب، ۵۹ طبقه اولیه شناسایی شدند و زیرطبقه‌ها شامل چهار مورد اهمیت به تربیت جسمی، ذهنی و روانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بود.

جدول ۵: طبقات، زیر طبقات و طبقات اولیه برای چیستی و تعریف مادر به اندازه کافی خوب

طبقات	زیر طبقات	طبقات اولیه
مادر خوب بودن	اهمیت به تربیت جسمی	۱) اهمیت به سلامت فیزیکی (۲) توجه به تغییر نیازهای جسمانی فرزند در سنین مختلف (۳) مراقبت از فرزند در برابر خطرات فیزیکی (۴) اهمیت دادن به عادت‌های مثبت فرزند (۵) اهمیت به تغذیه فرزند (۶) پر کردن وقت‌های خالی با فعالیت فیزیکی (۷) توجه به سلامت جسمی کودک از طریق ورزش (۸) کشف استعدادها و ورزشی فرزند (۹) ایجاد فضایی برای ریسک کردن عملی کودک (۱۰) توجه به عادت‌هایی چون مسواک زدن و بهداشت فردی (۱۱) انجام فعالیت از روی برنامه و نقشه.
	اهمیت به تربیت ذهنی و روانی	۱۲) وقت گذاشتن برای صحبت و بازی با فرزند (۱۳) پرهیز از عصبانیت شدید در رابطه (۱۴) تشخیص خوبی و خیرخواهی برای فرزند (۱۵) داشتن صبر و تحمل. (۱۶) استفاده از کلام تشویقی (۱۷) داشتن از خودگذشتگی. (۱۸) در نظر گرفتن ویژگیهای خاص دختر و پسر در نوع تربیت (۱۹) نگاه ارزشمند نسبت به فرزند (۲۰) ترسیم آینده سالم برای فرزند (۲۱) تمهیدات لازم برای تحقق سلامت روانی کودک (۲۲) عدم تنبیه کودک (۲۳) بخشنده بودن در هنگام قُصور.

ادراک مادران از شاخص‌های "مادر به اندازه کافی خوب": مطالعه‌ای با رویکرد داده بنیاد

طبقات	زیر طبقات	طبقات اولیه
	اهمیت به تربیت اجتماعی	<p>۲۴) داشتن دیدگاه برابر در رفتار و تعامل (۲۵) توجه به حق طلبی فرزندان (۲۶) توجه به استقلال (۲۷) پرهیز از اجبار در مسؤولیت (۲۸) میانه‌روی و اعتدال (۲۹) داشتن برنامه برای رشد اجتماعی کودک (۳۰) برنامه‌ریزی برای آینده‌ی شغلی فرزند (۳۱) تلاش برای رفع نیازهای مادی و اجتماعی کودک (۳۲) تقویت نوع دوستی (۳۳) حمایت اجتماعی از فرزند (۳۴) احترام به حق انتخاب فرزند حتی در صورت مخالفت (۳۵) مشورت با متخصصان اجتماعی در مورد مسائل کودک (۳۶) تلاش برای تربیت فردی مفید برای جامعه (۳۷) ایجاد فضای صمیمی در تعاملات اجتماعی</p>
	اهمیت به تربیت فرهنگی و اقتصادی	<p>۳۸) حمایت کودک برای برخورداری از کلاسها و فرصتهای آموزشی مفید (۳۹) توجه به امنیت اقتصادی برای فرزند (۴۰) ایجاد اعتماد متقابل بین مادر و فرزند (۴۱) نظارت بر استفاده مناسب از فضای مجازی و رسانه‌ها (۴۲) گفتگوی آموزنده در مورد موضوعات فرهنگی با فرزند (۴۳) تقویت واقع بینی فرهنگی در کودک (۴۴) اهمیت دادن به دوستان و افراد هم‌نشین با فرزند (۴۵) مسؤولیت‌پذیری فرهنگی مادر نسبت به فرزند (۴۶) صحبت نکردن راجع به نگرانی مالی و فقر و بدهی در حضور کودک (۴۷) تقویت توانایی درک ارزشهای فرهنگی (۴۸) آموزش مهارت مالی و اقتصادی (۴۹) تدارک زمینه‌های استقلال مالی فرزند (۵۰) همکاری برای تجربه حضور فرزند در برنامه‌های فرهنگی (۵۱) کمک به فرزند برای شناخت ارزشهای فرهنگی در زمان مقتضی (۵۲) تقویت نگاه انتقادی در زمینه فرهنگی (۵۳) مشارکت دادن فرزندان در فعالیت فرهنگی (۵۴) تقویت توانای حل مسأله مالی (۵۵) تقویت توانایی و مهارت در زمینه نحوه هزینه و درآمد (۵۶) آموزش مهارت‌های زندگی متناسب با فرهنگ (۵۷) آموزش مهارت کار و کارآفرینی (۵۸) آموزش مهارت‌های هنری (۵۹) تمهید آموزش مهارت‌های فنی</p>

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج نشان داد که درک مادران از مادر به اندازه کافی خوب این است که مادر قادر به انجام گفتگو و مشورت، صادق و با تجربه باشد. یافته‌ها نیز نشان که مادر به اندازه کافی خوب در ارتباط با فرزندش درای حدود و ثغور رفتاری و کلامی می‌باشد. نتایج دیگر نشان داد که مادر به اندازه کافی خوب؛ قاطع، مهربان، مدیر و دلسوز می‌باشد. در ادامه نتایج دلالت بر این داشت که مادر به اندازه کافی خوب به تربیت جسمی، ذهنی و روانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی فرزند خود اهمیت می‌دهد. پژوهشی مشابه پژوهش حاضر از نظر موضوع و روش به طور مشخص یافت نشد. یافته‌های این پژوهش قرابت زیادی با نتایج پژوهش‌های داخلی قاسمی و همکاران (۱۳۹۹)، میرصادقی و همکاران (۱۳۹۶)، مشایخ و حاجی زاده (۱۳۹۵)، قنبری و همکاران (۱۳۹۰) و پژوهش‌های خارجی والکر (۲۰۱۸)، پدرسن (۲۰۱۶)، آچینگ و گوانتو (۲۰۱۶) و بارلو (۲۰۰۴) داشت. بر اساس نتایج مشخص شد که رابطه مادر-کودک مهمترین اصلی است که در رشد و شکل‌گیری ماهیت شخصیت انسان نقش محوری را ایفا می‌کند.

در مورد یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت آنچه مادران به عنوان مادر به اندازه کافی خوب در ذهن دارند، با آنچه که در اساس به ماهیت این مفهوم در نظریه وینیکات اشاره دارد، متفاوت است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت شیوه مفهوم پردازی مادران از مادر به اندازه کافی خوب کاملاً متفاوت است. به نظر می‌رسد شیوه معنادهی آنان در این مورد با تعبیر وینیکاتی فرق دارد. درک مادران از مفهوم مادر با کفایت بیشتر حول محور امورات انضمامی و روزمره و رفع نیازهای عمدتاً فیزیولوژیک و مراقبت‌های عینی از کودکان قرار دارد. به نظر می‌رسد طبقات و مضامین به دست آمده چندان با ابعاد روانشناختی و نیازهای روانی از منظر تئوریهای روابط موضوعی همخوان نیست و بیشتر نقش مادر را در لایه ای سطحی از تعامل با کودک بازنمایی می‌کند. واضح است که رابطه عاطفی میان مادر و نوزاد به روابط اجتماعی کودک در آینده شکل داده و در واقع دلبستگی بین مادر و کودک شالوده اجتماعی شدن کودک را در سال‌های بعدی پی‌ریزی می‌کند. رسانه‌ها و آموزه‌های اجتماعی باعث شده است تا فشار قابل توجهی بر مادران در جامعه حاضر

وجود داشته باشد تا «مادر خوبی» باشند، اما مادر خوب بودن صرفاً به انجام برخی نقش‌های عینی و جنبه مراقبت‌های فیزیکی تقلیل یافته است و لایه‌های عمیق ارتباطی و روان‌شناختی مادر و کودک و تغذیه روان‌شناختی کودک چندان برجسته نمی‌باشد. "مادر به اندازه کافی خوب" به مادری اشاره دارد که از جنبه فیزیکی و روان‌شناختی با آمادگی و ظرفیتی کافی به اقتضای شرایط زیستی خود بتواند روابطش را با کودک تنظیم نماید. با اطمینان می‌توان گفت مادر به اندازه کافی خوب بودن مستلزم این است که خود مادر از آمادگی‌های همه‌جانبه‌ی لازم برای مادری، برخوردار باشد تا بتواند با توانایی گفتگو و شنیدن کودک، مسائل او را مدیریت نماید. این امر سبب می‌شود مادر و کودک در تمام مراحل زندگی و در ابعاد مختلف روابطی رضایت‌بخش را با همدیگر تجربه کنند. بر اساس نتایج روند تبدیل شدن به یک مادر به اندازه کافی خوب برای کودکان در طول زمان اتفاق می‌افتد. وقتی کودکان در سن نوزادی هستند، مادران سعی می‌کنند همیشه در دسترس باشند و به همه نیازهای آنان پاسخ دهند. همیشه در همه مواقع به آن‌ها توجه کنند و نیازهای مختلف آنان را برطرف کنند. اما مادران همیشه توانایی برطرف کردن تمامی نیازهای کودکان را ندارند که مسأله اصلی در نظریه وینیکات نیز دقیقاً این بوده است که یک مادر چگونه می‌تواند به اندازه کافی خوب باشد. وینیکات به خوبی تشخیص داد که یک مادر نمی‌تواند کامل باشد، زیرا او ناگزیر خود فرد ناقصی است که نیازهای خودش را دارد. مادران ناگزیر خسته، ناامید می‌شوند و نیاز دارند با مسائل دیگر مشغول شوند. وینیکات بر این باور است که بهترین مادر، «یک مادر به قدر کافی خوب» است. مادر به اندازه خوب می‌داند که کودک لازم دارد که گاهی والدین اجازه دهند آن‌ها اشتباه کنند تا زندگی در دنیای پر از نقص را یاد بگیرند و مادر به اندازه کافی خوب می‌داند که کودک باید از طریق تجربه یاد بگیرد که جهان جای سختی است و گاهی ناامید می‌شود، یا همه چیز طبق میل او پیش نمی‌رود. در عوض باید به کودک مهارت‌های حل مسأله و مقابله با مشکلات را یاد بدهد و نحوه مشخص نمودن اهداف و نحوه برنامه‌ریزی و رسیدن به اهداف را به کودک بیاموزد.

اگرچه تصور وینیکات از مادر به اندازه کافی خوب، درجاتی از همدردی باچالش‌های پیشروی مادران را فراهم می‌کند، اما نوشته‌های او بر اهمیت ویژگی‌های مادری برای درک رشد سالم، و برعکس، برای توضیح رشد آسیب‌شناسی روانی تأکید زیادی دارد. در نتیجه کودکان باید هر روز

به‌روش‌های کوچک یاد بگیرند که دنیا حول میل آن‌ها نمی‌چرخد، به هر درخواستشان احترام گذاشته نمی‌شود و رفتارشان بر دیگران تأثیر می‌گذارد. آنها باید از طریق تجربه بیاموزند که زندگی ممکن است سخت باشد، احساس ناامیدی کنند، همیشه به مسیر خود نخواهند رسید، و با وجود همه این‌ها آن‌ها همچنان خوب خواهند بود. مادر به اندازه کافی خوب به کودک می‌آموزد که در مواقعی که با چالش مواجهه شد، ناامید نشود و با خونسردی به تلاش خود ادامه بدهد و بر موانع غلبه نماید و چالش‌ها را پشت سر گذارد. و این مادران تفکرات قدیمی و سنتی و تفکرانی که با احساسات بازدارنده همراه است را تا حد زیادی کنترل می‌نمایند و از کودک خود به صورت واقع‌بینانه‌ای شناخت پیدا می‌کند و با توجه به استعدادها و توانایی‌هایش از او انتظار دارد و سعی می‌کند برای کودک خود شرایطی را فراهم نماید که سکوی پرتابی برای او شود.

یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر مسئله اعتبار یا قابلیت اطمینان کافی است. به دلیل ماهیت ذهنی داده‌های کیفی و منشأ آن در متن‌های مجزا، و نیز تعداد کم نمونه در تحقیقات کیفی، استفاده از استانداردهای متعارف اعتبارسنجی در مورد آن‌ها دشوار است بنابراین از آنجا که این مادران در بانه بودند و احتمال دخالت شرایط زمینه‌ای، فرهنگی و اجتماعی در ادراک آنها وجود داشت، نتایج با محدودیت روبه‌رو می‌باشند. تعمیم نتایج این پژوهش به مادران دیگر شهرها و مناطق بدون انجام مطالعه‌ای وسیع امکان‌پذیر نخواهد بود. پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران در آینده در راستای نتایج این پژوهش به تدوین و طراحی مطالعاتی دیگر در جوامع دیگر در رابطه با ادراک مادران از مفهوم مادر به اندازه کافی خوب بپردازند.

قدردانی

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از همه مادران و افرادی که در این پژوهش شرکت نموده و یا ما را یاری نموده‌اند، تشکر و قدردانی نمایند.

Reference

- Alirezanjad, Soheila, and Khakpourmarousti, Elahe. (2017). Women's Money and the Continuity of Family Life: A Study on Tehrani Families. *Women in Development and Politics (Women's Research)*, 15(4), 549-567. [In Parsian]
- Araujo DM, Santos DCC, Lima MCMP.(2019). Home environment of infants with risk indicators for hearing loss tends to be less stimulating. *Int J Pediatr Otorhinolaryngol*. 2019;120:146-51. [DOI: 10.1016/j.ijp.2019.02.028] [PMID]
- Braun, V. & Clarke, V. (2016), "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No. 2, Pp. 77-101.
- Crosby, E. D. (2011). *A quiver full of mommy blogs: Ideological subversion and reinforcement of mothering models online* (Doctoral dissertation).
- Douglas, S., & Michaels, M. (2005). *The mommy myth: The idealization of motherhood and how it has undermined all women*. Simon and Schuster.
- Eskandari, Bahareh. Pouremet, Hamid Reza. Asgarabad, Mojtaba and Mazaheri, Mohammad Ali, (2016), The effectiveness of sensory processing styles intervention on increasing parenting self-efficacy and parent-child relationship in children with autism spectrum disorder, *Journal of Exceptional Education*, 3(15): 19-33.[In Parsian]
- Gandabi, Mansoureh, and Rafizadeh Ardebili, Golnaz, (2012), The relationship between maternal employment in early childhood, the quality of the mother-child relationship, and perceived social support with social competence in adulthood. *Quarterly Journal of New Ideas in Psychology*, 13(17). [In Parsian]
- Hays, S. (1998). *The cultural contradictions of motherhood*. Yale University Press.
- Hochschild, A. R., & Arlie, H. R. (1997). *The time bind: When work becomes home and home becomes work*. Macmillan.
- Johnston, D. D., & Swanson, D. H. (2003). Invisible mothers: A content analysis of motherhood ideologies and myths in magazines. *Sex roles*, 49(1), 21-33.
- Johnston, D. D., & Swanson, D. H. (2006). Invisible mothers: A content analysis of motherhood ideologies and myths in magazines. *Sex roles*, 29(2), 41-56.
- Kaheh, Ansiyah, Abdolreza Qarabagh, Zahra, and El-Hani, Fatemeh, (2012), The effect of implementing a family-centered empowerment model on the empowerment of mothers of children with hydrocephalus. *Journal of Pediatric Nursing*, 8(3), 1-7. [In Parsian]
- Kuperberg, A., & Stone, P. (2008). The media depiction of women who opt out. *Gender & society*, 22(4), 497-517.
- Lupton, D., Pedersen, S., & Thomas, G. M. (2016). Parenting and digital media: from the early web to contemporary digital society. *Sociology Compass*, 10(8), 730-743.
- Manadi, Morteza, (2006), *Sociology of the Family (Analysis of Everyday Life and the Space Within the Family)*, Tehran: Danjeh Publishing. [In Parsian]
- Minuchen, Salvador. (2006). *Family and Family Therapy*, translated by Baqer Sanae, Amir Kabir Publishing Institute, Tehran. [In Parsian]
- Mohammadi, Safoora, Khodavisi, Masoud, Tapak, Leili, and Amini, Roya, (2012), The effect of effective communication training for mothers on mother-child contact time in comprehensive rural health centers, *Pajoohan Scientific Journal*, 20(4), 206-216. [In Parsian]
- Steinzer, L. M. (2006). *Mommy wars*. New York: Random House.
- Tayaripour Ahmadi, Moazzameh, (2017), The importance of the mother's role in the religious upbringing of children: Tehran, *International Congress on the Role of Women in Family and Society Health*. [In Parsian]

- Winnicott, D. W. (1953). Transitional objects and transitional phenomena—a study of the first not-me possession. *International journal of psycho-analysis*, 34, 89-97.
- Winnicott, D. W. (1967). Mirror-role of mother and family in child development. *Playing and reality*.
- Winnicott, D. W. (2014). *Through pediatrics to psycho-analysis: Collected papers*. Routledge.
- Zamanpour, Zeinab, (1402), The moderating role of mother's reflective capacity in the relationship between child's temperament and the quality of mother-child relationship, *Quarterly Journal of Family Studies*, 19th year, 19, 519-521. [In Parsian]

